

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาระดับการดูแลผู้ป่วยของพยาบาลในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ขณะเกิดภาวะวิกฤตน้ำท่วมขนาดใหญ่ ระหว่างวันที่ 22-24 พฤศจิกายน 2543 จำนวน 10 ราย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮอริเมนิวติก (hermeneutic phenomenology) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2546 ถึงเดือนมิถุนายน 2547 รวมระยะเวลา 12 เดือน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากพยาบาลวิชาชีพ 10 ราย ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ขณะเกิดเหตุการณ์ภาวะวิกฤตน้ำท่วมในช่วงวิกฤตดังกล่าว แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาองค์ประกอบหลัก (thematic analysis) โดยวิธีของแวนมานเนน (van Manen, 1990) ตรวจสอบความเป็นจริงของข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้ให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบเป็นรายคนทั้ง 10 ราย ซึ่งผลการศึกษาทำให้ทราบถึงการให้ความหมายของการดูแลผู้ป่วยในภาวะวิกฤตน้ำท่วม วิธีการจัดการแก้ไขปัญหาในภาวะขาดแคลนทรัพยากร ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การดูแลผู้ป่วยในภาวะวิกฤตน้ำท่วม และผลของการดูแลผู้ป่วย ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางในการดูแลผู้ป่วยในภาวะวิกฤตน้ำท่วม ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยเป็นภาพเหตุการณ์ได้ดังนี้

ในเหตุการณ์ภาวะวิกฤตน้ำท่วมขนาดใหญ่ ระหว่างวันที่ 22-24 พฤศจิกายน 2543 ระดับน้ำที่ท่วมสูงถึง 4.0 เมตร ณ บริเวณหมู่บ้านจันทร์วิโรจน์ และอยู่ระหว่าง 1.8-2.0 เมตร ในย่านใจกลางเมืองของเมืองหาดใหญ่บริเวณถนนนิพัทธ์อุทิศ 3 ทำให้การไฟฟ้าต้องงดจ่ายกระแสไฟฟ้าเพื่อป้องกันผู้ประสพภัยได้รับอันตรายจากการถูกไฟฟ้าช็อต และการประปาได้หยุดจ่ายน้ำให้แก่ประชาชน เช่นกันตั้งแต่วันแรกของการเกิดน้ำท่วม ส่งผลให้ระบบบริการทางด้านสาธารณสุขต้องหยุดชะงักไป เนื่องจากเครื่องมือทางการแพทย์ส่วนใหญ่ทำงานโดยใช้ไฟฟ้า เช่น เครื่องช่วยหายใจ เป็นต้น และยังทำให้ผู้ประสพภัยต้องอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ขาดแคลนน้ำสะอาดในการบริโภค/อุปโภค ขาดแคลนอาหาร และไม่สามารถนอนหรือปรุงอาหารได้ ในขณะที่ขยะและสิ่งปฏิกูลไม่ได้ถูกกำจัดแต่กลับถูกสะสมมากขึ้นจนเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์นำโรคต่างๆ นอกจากนั้นการที่ผู้ประสพภัยต้องเผชิญกับปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ภูมิคุ้มกันของร่างกายลดต่ำลง ไม่ว่าจะเป็นจากความเครียด จากการที่ร่างกายสูญเสียความร้อนเนื่องจากการที่ต้องแช่อยู่ในน้ำหรือต้องสวมใส่เสื้อผ้าที่เปียกชื้น หรือจากการพักผ่อนไม่เพียงพอ รวมถึงจากการที่ต้องทำงานหนัก เช่น ขนของหนีน้ำ เป็นต้น ผลกระทบจาก

น้ำท่วมเหล่านี้ล้วนส่งผลให้มีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งในขณะนั้นโรงพยาบาลสงขลานครินทร์เป็นเพียงสถานที่เดียวที่น้ำไม่ท่วม ยังคงมีน้ำและอาหารสำรอง และ ที่สำคัญมีไฟฟ้าใช้ จึงทำให้ผู้ประสบภัย ผู้ป่วย รวมถึงผู้ป่วยที่อยู่ในโรงพยาบาลต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตน้ำท่วมต่างส่งต่อ และมารับการรักษาที่โรงพยาบาลสงขลานครินทร์จำนวนกว่า 1,100 ราย

สำหรับที่โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ภาวะวิกฤตน้ำท่วมที่เกิดขึ้น ทำให้เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลในส่วนที่ช่วยสนับสนุนการดูแลผู้ป่วย เช่น หน่วยขนย้ายผู้ป่วย หน่วยจ่ายผ้ากลาง งานโภชนาการ เป็นต้น มาปฏิบัติงานได้เพียง 1 ใน 3 ของอัตรากำลังปกติ (135 ราย จากจำนวน 402 ราย) ส่วนเจ้าหน้าที่ของฝ่ายบริการพยาบาล ซึ่งประกอบด้วยพยาบาล ผู้ช่วยพยาบาล เสมียน พนักงานช่วยเหลือผู้ป่วย และคนงาน มาปฏิบัติงานได้ประมาณครึ่งหนึ่งของอัตรากำลังปกติ (670 ราย จากจำนวน 1,163 ราย) และด้วยลักษณะพื้นฐานของโรงพยาบาลที่เหมาะสมสำหรับการเป็นแหล่งรองรับผู้ป่วย ทำให้ฝ่ายบริหารโรงพยาบาลต้องประกาศภาวะฉุกเฉิน มีการตั้งศูนย์อำนวยการขึ้นที่ธุรการโรงพยาบาล มีการเรียกประชุมหัวหน้าหรือเจ้าหน้าที่อาวุโสทุกหอผู้ป่วย/หน่วยงาน เพื่อร่วมกันวางแผน แบ่งงาน รับทราบนโยบายในการดูแลผู้ป่วย และให้เตรียมพร้อมในเรื่องสถานที่เพื่อรองรับผู้ป่วย ซึ่งจะมีการประชุมร่วมกันอีกครั้งในช่วงเย็นของทุกวัน เพื่อประเมินผล สรุปงาน และปรับแผนเตรียมรับสถานการณ์ในวันต่อไป ซึ่งในขณะนั้นโรงพยาบาลได้รับความช่วยเหลือจากนักศึกษา มาเป็นอัตรากำลังสำรอง โดยเฉพาะจากนักศึกษาพยาบาลศาสตร์และนักศึกษาแพทย์ ที่ส่วนหนึ่งไปช่วยในส่วนสนับสนุนการดูแลผู้ป่วย เช่น ช่วยจัดเตรียมอาหาร พับผ้า ล้างเครื่องมือ เป็นต้น และอีกส่วนหนึ่งไปช่วยดูแลผู้ป่วยในหอผู้ป่วย

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น จึงทำให้ผู้ให้ข้อมูลให้ความหมายการดูแลผู้ป่วยในขณะนั้นว่า **เป็นการเตรียมรับสถานการณ์ที่ต้องดูแลผู้ป่วยจำนวนมาก** ซึ่งเมื่อมีผู้ป่วยอยู่ในความดูแลจำนวนมาก ภาระงานที่เพิ่มขึ้น แต่จำนวนเจ้าหน้าที่และทรัพยากรต่างๆ ภายในโรงพยาบาลที่มีอยู่จำกัด และการที่ไม่สามารถคาดเดาเหตุการณ์น้ำท่วมในอนาคตได้ว่าจะคงอยู่นานเท่าใด ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลให้ความหมายการดูแลผู้ป่วยในช่วงวิกฤตดังกล่าวว่า **เป็นภาวะยุ่งวุ่นวายกายใจ** แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถรู้สึกถึงภาวะ **เป็นความร่วมมือร่วมใจ** ที่เต็มไปด้วยความสามัคคีของเจ้าหน้าที่และนักศึกษาอาสาสมัครทุกคนที่ได้ช่วยเหลือกันและกันอย่างเต็มที่ในการดูแลผู้ป่วย ด้วยน้ำใจ เสียสละ

สำหรับการดูแลผู้ป่วยในภาวะวิกฤตน้ำท่วม ผู้ให้ข้อมูลมีการจัดการในการดูแล 2 ลักษณะ คือ 1) การจัดความสำคัญของผู้ป่วย โดยเน้นการช่วยชีวิตผู้ป่วยให้ปลอดภัยก่อน และจัดหน่วยงาน

ให้เหมาะสม โดยมีการเพิ่มหน่วยให้บริการภายในโรงพยาบาล 2 หน่วย คือ หน่วยรับดูแลผู้ป่วย
สังเกตอาการ และหน่วยให้บริการตรวจรักษา ทำแผล เย็บแผล ผู้ประสบภัย นอกจากนี้ยังได้มีการ
ประสานกับคณะพยาบาลศาสตร์ จัดตั้งศูนย์ดูแลผู้ป่วยระยะพักฟื้น และ 2) การดูแลเพื่อให้ความ
มั่นใจ โดยให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วย เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยคลายความวิตกกังวล

ปัญหาและอุปสรรคที่พบขณะเกิดน้ำท่วม มี 4 ปัญหาหลัก ได้แก่ 1) ทรัพยากรต่างๆ ภายใน
โรงพยาบาลมีจำกัด เช่น เจ้าหน้าที่ น้ำ อาหาร เครื่องมือ เป็นต้น ซึ่งแก้ไขโดยการตระหนักถึง
ความจำกัดของทรัพยากร และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด ตลอดจนพยายาม
หาทางเพิ่มโดยการประสานกับหน่วยงานภายนอก 2) ไม่สามารถติดต่อกับหน่วยงานภายนอกได้
แก้ไขโดยการตั้งศูนย์วิทยุที่ชั้น 11 ของโรงพยาบาล 3) ปัญหาผู้ป่วยไม่มีเงินจ่ายค่ารักษาพยาบาล
แก้ไขโดยประกาศใช้นโยบายยกเว้นค่ารักษาพยาบาลในผู้ป่วยที่เกิดจากน้ำท่วม และ 4)
ปัญหาข้อมูลผู้ป่วยที่ส่งมารับการรักษาต่อไม่ครบถ้วน แก้ไขโดยการเพิ่มความรอบคอบ ทั้งใน
ส่วนของการตรวจเยี่ยมผู้ป่วย การทำหัตถการต่างๆ ตลอดจนการให้ยาผู้ป่วย

สำหรับปัจจัยส่งเสริมการดูแลผู้ป่วยในขณะนั้น มี 4 ลักษณะ คือ 1) การที่มีทีมผู้นำเข้มแข็ง
ที่คอยอยู่เคียงข้าง ช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหา และตรวจเยี่ยมตามหอผู้ป่วยต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ สร้าง
ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน 2) ความสามัคคี ช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของ
ผู้ปฏิบัติงาน 3) ความเชื่อมั่นในการทำกรรมดี ทั้งความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม ผลของการ
กระทำ และอานิสงของการทำดีที่ช่วยให้ตนเอง ครอบครัว และผู้ที่รักมีความสุข และ 4) การมี
ประสบการณ์และวิจรรณญาณส่วนตัวของผู้ที่ปฏิบัติงานในขณะนั้น

การศึกษายังพบว่ากรณีที่โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ได้ดูแลผู้ป่วยช่วยเหลือผู้ประสบภัย
อย่างเต็มที่ ส่งผลให้โรงพยาบาล นอกจากจะทำให้ได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากประชาชน เกิดความ
ร่วมมือร่วมใจกันของเจ้าหน้าที่ทุกระดับทั้งในส่วนของภายในและระหว่างวิชาชีพแล้ว ยังทำให้เกิด
ความตระหนักในการจัดทำแผนรองรับน้ำท่วมในอนาคต ส่วนผลต่อผู้ใช้บริการ การดูแลที่ได้รับย่อม
ก่อให้เกิดความรู้สึกอุ่นใจ โดยเฉพาะผู้ป่วยที่ถูกส่งมาจากโรงพยาบาลอื่นที่ได้รับผลกระทบจาก
ภาวะน้ำท่วม นอกจากนั้นผู้ป่วยยังพยายามช่วยเหลือตนเองมากขึ้น และเกิดการช่วยเหลือระหว่างผู้
ป่วยด้วยกัน และผลต่อพยาบาลผู้ให้การดูแล ทำให้เกิดความรู้สึกภูมิใจในสิ่งที่ทำ และได้ประสบ
การณ์ที่มีคุณค่าช่วยพัฒนาความสามารถในการดูแลผู้ป่วย ทั้งในเรื่องการย้ายผู้ป่วย การประสาน
งานภายในทีมและกับหน่วยต่างๆ ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของงาน

สำหรับข้อเสนอแนะ/แนวทางการดูแลผู้ป่วยในขณะเกิดภาวะวิกฤตน้ำท่วม ในระดับโรง
พยาบาล 1) ต้องมีแผนและทบทวนจริงจังกทุกฤดูฝน 2) ต้องมีแนวทางการประสานเครือข่ายภายใน

นอก และควรกำหนดรายชื่อเครือข่ายแหล่งความช่วยเหลือต่างๆ ภายนอกโรงพยาบาลไว้ เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการประสานงานเมื่อเกิดน้ำท่วม 3) ควรมีการพัฒนาศักยภาพพยาบาลแก้ปัญหา อัตรากำลัง 4) ควรมีการจัดสรรอุปกรณ์ตามความต้องการใช้ในแต่ละหอผู้ป่วย 5) ควรมีการจัดระบบป้องกันปัญหาผิคนผิคนเพิ่ม และ 6) ควรมีการจัดแพทย์ประจำหน่วยสังเกตอาการ สำหรับในระดับหอผู้ป่วย ผู้ให้ข้อมูลเสนอแนะว่า 1) ทุกหอผู้ป่วยควรมีมาตรการเตรียมรับน้ำท่วมของตนเอง 2) ควรมีการจัดระบบเพิ่มประสิทธิภาพการย้ายผู้ป่วย 3) ควรเฝ้าระวังโรคฉี่หนูภายหลังการเกิดน้ำท่วม และ 4) ควรเพิ่มการสำรวจสายดูดเสมหะพร้อมวางแผนดัดแปลงวิธีการทำความสะอาดสายดูดเสมหะ ส่วนพยาบาลระดับผู้บริหาร ผู้ให้ข้อมูลเสนอแนะว่า 1) ผู้บริหารควรเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดกำลังใจในการทำงาน และ 2) ผู้บริหารควรกล้าตัดสินใจ และสำหรับพยาบาลระดับผู้ปฏิบัติงาน ผู้ให้ข้อมูลเสนอแนะว่า 1) ต้องตั้งสติให้ได้ ใช้ความรู้ที่มีในการดูแลผู้ป่วยอย่างเต็มที่ 2) ต้องรู้หน้าที่ เตรียมใจให้พร้อม มีความรับผิดชอบ รู้และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และ 3) ควรติดตามข่าวสาร ทั้งในส่วนของข่าวพยากรณ์อากาศ และข่าวสารที่ทางโรงพยาบาลแจ้ง เพื่อจะได้เตรียมพร้อมในการรองรับดูแลผู้ป่วยในภาวะน้ำท่วม

บทเรียนจากการทำวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้เวลาในการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่า 2 ปี ทำให้ผู้วิจัยเกิดการเรียนรู้ว่า ความมีสติ ความอดทน ความพากเพียร และความจดจ่อต่อเนืองของผู้วิจัยเป็นสิ่งสำคัญมาก ในทุกกระบวนการของการวิจัย โดยเฉพาะในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล เพราะหากขาดสิ่งเหล่านี้จะทำให้ใช้เวลาเก็บรวบรวมข้อมูลนาน แต่เมื่อตั้งสติได้และกลับมาเผชิญหน้ากับปัญหา ด้วยการทุ่มเทกำลังกาย ใจ และสติปัญญาอย่างเต็มที่ ก็ทำให้สามารถผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ ไปได้ และในการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยรู้ซึ้งว่า “ชัยชนะที่ยิ่งใหญ่คือการชนะใจตนเอง”

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยเกิดการสะท้อนคิดเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยในขณะเกิดภาวะวิกฤตน้ำท่วม ซึ่งขอเสนอแนะใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการปฏิบัติการพยาบาล 2) ด้านการบริหารการพยาบาล 3) ด้านการศึกษาการพยาบาล และ 4) ด้านการวิจัยทางการพยาบาล ดังนี้

1. ด้านการปฏิบัติพยาบาล

1.1 พยาบาลทุกคนต้องรู้และเข้าใจในแผนรองรับสาธารณภัยน้ำท่วมทั้งของหอผู้ป่วย/หน่วยงาน และของโรงพยาบาลให้ชัดเจน ว่าตนเองอยู่ตำแหน่งนี้ มีบทบาทหน้าที่อะไร อยู่ตรงส่วนไหนของแผน และสิ่งแรกที่ต้องทำเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้นคืออะไร

1.2 ในเหตุการณ์ที่มีผู้ป่วยมารับการดูแลรักษาจำนวนมาก การจำแนกประเภทผู้ป่วยตามสภาวะความเจ็บป่วย การลำดับความสำคัญก่อนหลังในสิ่งที่จะทำ และการปฏิบัติการพยาบาลที่รวดเร็ว ถูกต้อง ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความปลอดภัยของผู้ป่วยและมาตรฐานวิชาชีพเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นพยาบาลจึงควรมีการทบทวนความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยในสถานการณ์ภาวะวิกฤตอย่างสม่ำเสมอ โดยการอ่านหนังสือ เข้าร่วมการอบรมเมื่อมีโอกาส หรือเข้าร่วมการซ้อมแผนรองรับสาธารณภัยน้ำท่วม

1.3 จากกรณีที่พยาบาลตระหนักถึงความวิตกกังวลของผู้ป่วยที่เพิ่มมากขึ้นในภาวะวิกฤตน้ำท่วม ทั้งจากการที่ไม่มีญาติมาเยี่ยม เป็นห่วงบ้าน เป็นกังวลว่ายาจะไม่พอ อุปกรณ์การดูแลจะไม่มี และไม่แน่ใจในคุณภาพการดูแลรักษาที่จะได้รับ ซึ่งพยาบาลได้เข้าไปพูดคุยให้ข้อมูล ให้ความมั่นใจแก่ผู้ป่วย ช่วยให้ผู้ป่วยคลายความวิตกกังวลลง ดังนั้นพยาบาลจึงควรแสดงพฤติกรรมดังกล่าวต่อผู้ป่วยโดยเฉพาะในสถานการณ์ภาวะวิกฤต เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลอย่างครอบคลุมโดยเฉพาะด้านจิตใจ

1.4 ในภาวะวิกฤตน้ำท่วมสิ่งหนึ่งที่ทำให้พยาบาลสามารถยืนหยัดให้การดูแลผู้ป่วยอย่างไม่ท้อถอย และไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย คือ พลังของจิตใจ ที่เชื่อมั่นในการทำความคิดี ตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบ และมีจิตคิดช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ดังนั้นพยาบาลควรมีการพัฒนาพลังของจิตใจตนเองให้เข้มแข็ง โดยการความเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ ศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนทางศาสนา และประวัติบุคคลสำคัญ เช่น พระพุทธเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เป็นต้น ตลอดจนการเข้าร่วมการฝึกสติอบรมพัฒนาจิต เป็นต้น

2. ด้านการบริหารการพยาบาล

2.1 ในเหตุการณ์ที่มีผู้ป่วยมารับการดูแลรักษาจำนวนมาก ผู้บริหารควรจัดให้มีพยาบาลทำหน้าที่จัดประเภทผู้ป่วยตามสภาวะความเจ็บป่วย ก่อนส่งไปที่หน่วยงานที่ให้การดูแลผู้ป่วยตามความเหมาะสม โดยอาจจะแบ่งประเภทผู้ป่วยเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ชุกเฉินเร่งด่วน ไม่เร่งด่วน และพักฟื้น แต่ละกลุ่มมีหน่วยให้การดูแลเฉพาะงานและมีผู้รับผิดชอบ เพื่อให้สามารถรองรับผู้ป่วยจำนวนมาก

2.2 ควรจัดให้มีการซ้อมแผนรองรับสาธารณภัยน้ำท่วมช่วงต้นฤดูฝนของทุกปี หรือสร้างสถานการณ์จำลองแล้วให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับ เขียนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเองในภาวะวิกฤตน้ำท่วมว่าต้องทำอะไรอย่างไรบ้าง แล้วมีการสรุปติดประชาสัมพันธ์ถึงการกระทำในบทบาทหน้าที่ตามตำแหน่งที่ชัดเจน ว่าตำแหน่งไหน มีบทบาทหน้าที่อะไร ต้องทำอะไรบ้าง เพื่อเป็นการซักซ้อมทำความเข้าใจเกี่ยวกับแผนรองรับสาธารณภัยน้ำท่วมในเจ้าหน้าที่ทุกระดับ

2.3 ควรมีการพัฒนาพยาบาลทุกคนให้มีทักษะในการดูแลผู้ป่วยในสถานการณ์วิกฤตสาธารณภัย โดยอาจจะกำหนดเป็นหัวข้อที่เพิ่มเติมไปในการอบรมการช่วยฟื้นคืนชีวิต (Cardio Pulmonary Resuscitation: CPR) หรือการอบรมอื่นๆ ที่โรงพยาบาลจัดอบรมเป็นประจำทุกปี

2.4 ควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่โดยเฉพาะที่พักอยู่ภายในมหาวิทยาลัยได้เข้ารับการฝึกอบรมการใช้วิทยุสื่อสาร และมีการทบทวนวิธีการใช้วิทยุสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ เพื่อไม่ให้ลืมเมื่อถึงคราวคับขันและจำเป็นต้องใช้

2.5 ควรมีการรวบรวมข้อมูลรายชื่อแหล่งความช่วยเหลือต่างๆ รวมถึงบุคคลที่จะติดต่อ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการประสานขอความช่วยเหลือเมื่อคราวคับขัน และในกรณีที่เจ้าหน้าที่ไม่พอ เพื่อเป็นอัตรากำลังสำรองจากองค์กรใกล้เคียง เช่น จากคณะพยาบาลศาสตร์ และจากโรงพยาบาลค่ายเสนาณรงค์

2.6 ผู้บริหารควรแสดงพฤติกรรมที่เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน โดยการเดินตรวจเยี่ยมตามหอผู้ป่วย/หน่วยงานต่างๆ ดูแลในเรื่องอาหาร ประกาศขอบคุณผู้ปฏิบัติงานผ่านเครื่องกระจายเสียงของโรงพยาบาลอย่างสม่ำเสมอ และยึดหยุ่นกฎระเบียบต่างๆ ตามสถานการณ์ ตลอดจนทำให้ผู้ปฏิบัติงานรับรู้ว่ามีผู้บริหารอยู่เคียงข้างช่วยเหลือ

3. ด้านการศึกษาการพยาบาล

3.1 ในการเรียนการสอนควรเพิ่มเติมในเรื่องการดูแลผู้ป่วยในสถานการณ์ที่วิกฤต โดยการสร้างสถานการณ์จำลองภาวะวิกฤตขึ้นมา แล้วให้นักศึกษาร่วมกันอภิปราย สะท้อนคิดพิจารณาว่าในภาวะดังกล่าวจะให้การดูแลผู้ป่วยอย่างไร

3.2 ควรปลูกจิตสำนึกความสามัคคี และความเป็นหนึ่งเดียวกันในวิชาชีพ โดยการส่งเสริมการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ให้นักศึกษาได้ทำร่วมกัน เช่น การจัดโครงการให้นักศึกษาพยาบาลได้ออกหน่วยไปช่วยให้ความรู้ ให้คำแนะนำแก่เด็กๆ ในท้องถิ่นทุรกันดาร ซึ่งอาจใช้ชื่อโครงการว่า “พี่พยาบาลอาสา สอนน้องดูแลสุขอนามัย” เป็นต้น

4. ด้านการวิจัยทางการพยาบาล ควรทำการศึกษาวิจัยในเรื่องต่างๆ ดังนี้

4.1 ควรทำการศึกษาวิจัยในเรื่องการดูแลผู้ป่วยของพยาบาลในขณะเกิดวิกฤตสถานการณ์อื่นๆ เช่น อุบัติเหตุหมี เป็นต้น

4.2 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเผชิญความเครียดของพยาบาลในสถานการณ์ที่วิกฤต